

Skooppi 50 v 11.10.2013 Hanasaari Risto Pelkonen

Tämä on merkkivuosi kouluterveyden saralla. Ainakin kahdella tavalla. Satakymmenen vuotta sitten 1903 Duodecimin vuosikokouksessa hyväksyttiin valtioneuvos Wahlbergin ehdotus *lääkäreiden asettamisesta alkeislaitoksiin ja kansakouluissa järjestettävästä lääkärintarkastuksesta*. Siis satakymmenen vuotta sitten. Tätä ennen asialla oli jo aina valpas kansanterveysaatteen intomieli Konrad ReijoWaara. Hän vaati, että terveydenhoito-oppi otetaan koulujen opetusohjelmaan ja että siitä tulisi opettajille pakollinen oppiaine seminaareissa ja yliopistossa. *Mitä nuorena oppii, sitä vanhanakin noudattaa, vaan vanhasta koirasta ei saa istujaa. Siinä kysymyksen päätepiste*. Näin väkevästi ReijoWaara.

Se toinen merkkivuosi on tietenkin 1963. Silloin syntyi nykyisen Skoopin maineikas isoäiti Suomen Koululääkäriyhdistys. Tämän tytär sai uusia tehtäviä 1993, kun siitä tuli moniammatillinen. JA viisi vuotta sitten 2008 päivän valoon putkahti kolmatta sukupolvea edustava Suomen koulu-, nuoriso- ja opiskeluterveydenhuollon yhdistys Skol-, ungdoms- och studerandehälsovårdsföreningen i Finland. Siis ei mikään aivan helppo juttu. Tuttavallisesti Skooppi –scoop på svenska . Jymyuutinen. Viidenkymmenen vuoden aikana perheen koko on kasvanut kourallisesta lääkäreitä suureksi moneilmeiseksi joukoksi, jossa jäsenenä on viitisen sataa alan ammattilaista. Onneksi olkoon,

Maailma on nyt kokonaan toinen kuin vuosisadan alussa ja paljon muuttunut myös viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana, Siksi kysyn, Missä nyt on skoopin skuuppi ? Lasten ja nuorten terveys on jatkuvasti parantunut ja elinajan odote pidentynyt. Neljä viidestä nuoresta arvioi oman terveytensä hyväksi tai erittäin hyväksi ja parin vuoden takaisen WHO- tutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret kuuluivat elämänsä tyytyväisimpien joukkoon maailmassa. Kyynikko sanoisi tähän, ettei tässä risaisessa maailmassa tyytyväisin ole välttämättä tyytyväinen.

Onko siis koulunuorison valtakunnassa kaikki hyvin ? Paremminkin voisi olla. Hyvästä terveyden kokemisesta huolimatta, monimuotoiset oireet ovat yleisiä. Ne kertovat nuorten pahoinvoinnista. Joka kymmenennellä nuorella on jokapäiväistä elämää haittaava pitkäaikainen sairaus. JA joka viides nuori kärsii merkittävästä mieliala- ja ahdistuneisuusoireista, käytöshäiriöstä ja erityisesti masennuksesta. Vaikka tupakointi ja alkoholin viikoittainen käyttö onkin vähentynyt 2000-luvulla, se on edelleen runsasta ja kuulunee maailman kärkikastiin. Tuoreen kyselytutkimuksen perusteella asenteet ovat muuttumassa. Kännääminen ja röökaaminen eivät enää ole siistiä, vaan

pissisten touhua arvelivat nuoret toivot. Niin tai näin. Tulevaisuus pelottaa nuoria ja yhteiskunnan kovat arvot ahdistavat. Töitä siis riittää. Nuorten maailma ei aina ole maailma nuorille.

Hyvin on maailma luotu, kirjoitti aikanaan Tsehov ? Totta. Hyvin on luotu, mutta monta kysymystä on jäänyt vaille vastausta.

Miksi terveys on niin vino. Yhdet syntyvät terveinä, saavat kodista hyvän elämän eväät ja kouluista korkeat opit. Terveyttä ja hyvää elämää riittää siksi kunnes kuolema asettuu taloksi. Toiselle jo kasvu on risaista ja elämä vastuksia täynnä. Terveys takkuilee ja kuolema vie mennessään ennen kun on sen aika.

Miksi niin monella yläasteen työllä ja pojalla ei ole yhtään ystävää, miksi koulukiusaaminen on mainiosta Kiva- kouluhankkeesta huolimatta edelleen yleistä. - Miksi niin moni nuori joutuu syrjään jo kouluiässä. Koulutus jää kesken, nuori ei saa otetta elämästä. Liukenee pois näkyvistä. Ei mihinkään.

Miksi joka kolmas yksinhuoltajaperhe elää köyhyysrajan alapuolella - ja joka seitsemäs lapsiperhe ? Siis miksi, mistä syystä, kuka ja mikä ?

Kysymys on syrjimisestä ja syrjään joutumisesta. Totta tietenkin on , että valtaosa nuorista uskoo itseensä ja tulevaisuuteen, kouluttautuu ja astuu työelämään yhdessä ikätovereidensa kanssa. Koulussakin on alettu viihtyä paremmin. Näin on hyvä. Mutta se ei auta niitä nuoria , jotka eivät pysy mukana.

Astuessaan virkaan tasavallan presidentti käynnisti kansalaiskeskustelun tällä saralla ja perusti syrjäytymistä pohtivan työryhmän. Ja sai nyrpeitä kommentteja sosiaalisessa mediassa, kun työryhmä toi esille ihan tavallisia asioita. Niin tavallisia kuin Unelma antaa siivet, Pidä huolta, Älä lintsaa. Onko ihan pakko. Kaikki mitä näet ei ole totta, Yritä, erehdy yritä. Älä lyö ja Piste. jne jne Tämä ei kelvannut nirppanokille. Siis niille, jotka itse ovat laiminlyöneet omille tonteilleen kuuluvat ne ihan tavalliset asiat.

Mikä olisi nuorisoterveystuollon rooli tässä nuorten hyvän elämän hankkeessa. Kasvavan nuoren sairauden siemenet ja terveyden lähteet eivät ole solujen sisällä, vaan versovat siinä arkitodellisuudessa, missä vartutaan aikuisiksi – kotona ja koulussa, kaduilla, kujilla ja kavereiden keskuudessa. Juuri tämän vuoksi oppimisympäristö on keskeisen tärkeä terveyden tekijä. Terveys ei ole sairauden puutetta, vaan hyvän kokemista, mahdollisuutta toteuttaa itselleen tärkeitä asioita ja tulla toimeen sairausoireidensa kanssa. Tärkeintä terveydessä on arjessa selviytyminen, unelmat ja haaveet. Siis unelmat ja haaveet. Ellei ole unelmia, ei ole uskoa tulevaisuuteen.

Kun lapsi käy koulunsa eskarista ysiluokalle, hän on kymmenen vuoden ajan kouluterveydenhuollon ammattilaisen silmien alla – ja sen jälkeenkin ylemmillä asteilla. Tämä on aitiopaikka seurata nuoren kehitystä, havaita poikkeavuudet kehityksessä hyvissä ajoin ja opettaa nuorille terveyden lukutaitoa – ja pitää huoli niistä nuorista, joilla on jokin pitkäaikainen sairaus. Oppilaskohtaisessa toiminnassa ammattiosaaja kohtaa oppilaan luottamuksellisessa suhteessa auttajana, tukijana ja parantajana. Se ei riitä. Vielä olisi oltava puolueeton asiantuntija, joka ei ole ketään varten erikseen vaan kaikkia varten yhdessä Koko oppilaitoksen terveystoiminnan johtaja. Ehkä tähän pitäisi sanoa vielä se, että oppilashuoltotyössä olennaista on jatkuvuus. Työn ydin ja ilo ovat siinä, että voi seurata samaa kohorttia vuodesta toiseen ja nähdä sen kehityksen.

Hyvän oppimisympäristön ensiehto on turvallisuus. Ellei nuori tunne oloaan turvalliseksi, vaan joutuu kiusaamisen, tai epäoikeudenmukaisen kohtelun kohteeksi, kaikki on turhuutta. Opettajat ja oppilashuolto ovat avainasemassa rakennettaessa turvallista oppimisympäristöä. Vanhempien ja opettajien vuoropuhelulla ja kouluterveydenhuollon asiantuntemuksella on tässä tärkeä sija. Keskeisen tärkeää on kuunnella oppilaita ja ottaa heidät mukaan kivan koulun rakentamiseksi. Turvallisuusvaatimus koskee myös opettajia. Hämmentyneenä olen lukenut opettajiin kohdistuneesta väkivallasta ja uhkauksista – ja vanhempien kirjoittamista herjoista. Tätä ei tarvitse sietää. Siksi kysyn, eikö oppilashuollon rinnalle pitäisi perustaa opettajahuolto.

Koulun tehtävä on kasvattaa nuoresta sivistynyt kansalainen. Opillinen sivistys on kykyä jäsentää tiedon palaset sellaiseksi ymmärrykseksi, joka antaa perustan rationaaliselle toiminnalle. Sydämen sivistys tarkoittaa suvaitsevaisuutta, erilaisuuden hyväksymistä ja lähimmäisen rakkautta. Kansainvälisten vertailujen mukaan oppimistulokset ovat suomalaisissa kouluissa maailman parhaita. – niin kuin ovat opettajatkin. Mutta kysyn varataanko kouluissa riittävästi aikaa aikuistuvien nuorten itseymmärryksen kasvulle ja luovuudelle, sosiaalisille taidoille ja taidekasvatukselle. Syntykö ulkoa opituista tiedon sirpaleista sellainen matkaevääksi kelpaava eheä maailmankuva, joka auttaa kohtaamaan väistämättä edessä olevat elämän rosot ?

Paljon tutkimustietoa on siitä, että yhteiset harrastukset olivatpa ne sitten tieteen, taiteen liikunnan, urheilun, luonnon tai jollakin muulla alueella ja kartuttavat sosiaalista pääomaa, edistävät terveyttä ja parantavat elämänlaatua. Sosiaalinen pääoma on yhteisön sisäistä koheesiota ja osallisuutta ja kertoo jäsentensä yhteishengen vahvuudesta ja keskinäisestä luottamuksesta. Nuorena on vitsa väännettävä. Koulussa kartutetaan sosiaalista pääomaa.

Tieteen tavoitteena on etsiä totuutta ja kertoa, minkälainen maailma on. Taide antaa elämälle mielen. JA avaa oven yksinäisyydestä ulkomaailmaan toisten ihmisten pariin. Siksi taiteen kohtaaminen auttaa nuorta katselemaan maailmaa uusin silmin ja ymmärtämään omaa tilaa, ja suhdetta toiseen. Taiteet ovat siis mielenterveyden rakentajia . Kansakoulun isä Uno Cygnaeus vaati aikanaan että käsitöiden - veiston , kutomisen ja ompelun – opetuksesta tehdään kansakouluihin yleissivistävä oppiaine. Sen tavoitteena oli edistää nuorten tasapainoista henkistä ja fyysistä kehitystä ja lisätä käytännön työn kunnioitusta. Idea tuli Suomessa todeksi ensimmäisenä maailmassa.

Eikö siis käten taitojen tulisi yhä olla olennainen osa peruskoulun opetusohjelmaa. Vai mitä. Tälläkin saralla kuuluu historian havinaa. Cygneuksen aloittamasta ensimmäisestä opettajaseminaarista on kulunut tasan 150 v.

Kun terveydessä olennaista on arjessa selviytyminen ja toimeen tuleminen itsensä ja omien sairausoireiden kanssa, taideharrastuksella on tärkeä sija kouluopetuksessa. Sen avulla voidaan rakentaa sellainen selviytymistarina, joka auttaa sopeutumista arkitodellisuuteen, vahvistaa elämänhallintaa ja itseymmärrystä.

--

Tutun runon sanoin.

Olen unessa useasti
sinun kaduillas, koulutie.

Ah, enkö ma hautahan asti

myös koululainen lie? *Kaikki me olemme yhtä ja käymme koulua hautahan
asti. Emme koulua varten vaan elämän ymmärtämiseksi.*

Koko lääkärikunnan puolesta kiitän tämän maineikkaan yhdistyksen väkeä kaikesta siitä arvokkaasta työstä, mitä täällä on tehty isänmaan toivojen hyväksi ja oppimisympäristön parhaaksi. Samalla toivotan kaikille työn iloa ja antoisaa juhlaseminaaria. På hela läkarkårens vägnar tackar jag hjärtligt för det värdefulla arbetet som föreningen har gjort för att främja skolungdomens hälsa.

